

Als dit gesprek plaatsvindt zijn de twee musicerende kinderen van Frans Hals net op Schiphol geland. Het Frans Hals Museum en het Mauritshuis kochten de twee ruitvormige paneeltjes eerder dit jaar gezamenlijk aan en vanaf deze zomer zijn ze te bewonderen in Haarlem. Directeuren Lidewij de Koekkoek en Martine Gosselink blikken terug op deze bijzondere aankoop: ‘Samen stonden we gewoon sterker.’ Als gelukkige co-ouders spreken ze over de schilderijen.

Gelukkig co-ouderschap

NIEUWE AANWINST

Zingend meisje en Violospelende jongen

Frans Hals

ca. 1628. Olieverf op paneel, 20,3 x 20,3 cm
 Bijdrage: € 2.247.234, waarvan € 500.000 uit het Nationaal Fonds Kunstbezit, € 50.000 uit het Dorodarte Kunst Fonds, € 25.000 uit het Arent Fock Fonds en € 150.000 uit het Themafonds 17de-eeuwse schilderkunst
 FRANS HALS MUSEUM, HAARLEM/MAURITSHUIS, DEN HAAG

Aangekocht in 2025 met steun van de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Nationaal Fonds Kunstbezit, haar Dorodarte Kunst Fonds, haar Arent Fock Fonds, haar Themafonds 17de-eeuwse schilderkunst en de jaarlijkse bijdrage van het Cultuurfonds), het Nationaal Aankoopfonds van het ministerie van OCW, het Mondriaan Fonds, de VriendenLoterij, de Turing Foundation, de Vereniging van Vrienden van het Frans Hals Museum, de Gemeente Haarlem en enkele particuliere begunstigers

‘Het voelde als een achtbaan van wel zes weken lang,’ zo omschrijft Lidewij de Koekkoek het aankooptraject van de twee musicerende kinderen van Frans Hals, eerder dit jaar. Martine Gosselink: ‘Ook bij de veiling hield iedereen in beide musea de adem in. We zijn echt reuze blij dat het is gelukt!’

ONTLADING

Het begon met een door Sotheby’s georganiseerde besloten bezichtiging in Amsterdam, begin maart. Het veilinghuis was met een aantal topstukken uit de te veilen collectie Saunders op wereldtournee en nodigde musea en belangrijke verzamelaars uit om te komen kijken. De Koekkoek: ‘Pas toen wisten we dat de twee schilderijtjes op de markt waren.’ Ze hadden deze allebei voor het eerst gezien op de Frans Halstentoonstelling (eind 2023 in de National Gallery, Londen, en in 2024 in het Rijksmuseum, Amsterdam). De twee kleine paneeltjes sprongen daar echt in het oog. Gosselink: ‘Ik zei toen al tegen onze conservatoren: als deze ooit op de markt komen, wil ik ze hebben! Zo inhalig was ik meteen.’ De Koekkoek: ‘Ik was er ook direct verliefd op. Bovendien stond al decennia een genrestuk van Frans Hals hoog op onze verlanglijst.’

‘Maar bij Sotheby’s zagen we de prijsindicatie: tussen de zes en acht miljoen dollar... Zo’n bedrag is voor ons als Frans Hals Museum, met onze beperkte budgetten, volstrekt onhaalbaar.’ Het duurde dus even voordat ze het aandurfden om in actie te komen. De eerste gesprekken zijn op de TEFAF gestart. ‘Zijn jullie geïnteresseerd? Ja, wij óók!’ zo vat Gosselink het samen. ‘Maar wij waren met nog twee andere grote aankopen bezig. We wisten niet welke kant bij ons de bal op zou rollen.’ De Koekkoek: ‘Ondertussen waren wij al fondsen aan het werven. Geert-Jan Janse van de Vereniging Rembrandt speelde hierbij een enorm stimulerende rol. Hij zei letterlijk: je bent het aan je stand verplicht om het te proberen. Algauw bleek dat ook het ministerie enthousiast werd, en ook het Mondriaan Fonds en andere fondsen en particulieren.’ Gosselink: ‘Toen belde Lidewij mij op: “Kunnen we niet toch een poging wagen? Laten we alles wat in onze macht ligt doen om deze schilderijen in de Collectie Nederland te krijgen.” De kans was heel klein, want we dachten allemaal dat deze publiekslievelingen op de veiling over de kop zouden gaan.’ De Koekkoek: ‘In heel korte tijd is veel geld bij elkaar

Violspelende jongen

Frans Hals

ca. 1628. Olieverf op paneel, 20,3 x 20,3 cm

FRANS HALS MUSEUM, HAARLEM/

MAURITSHUIS, DEN HAAG

Zingend meisje

Frans Hals

ca. 1628. Olieverf op paneel, 20,3 x 20,3 cm

FRANS HALS MUSEUM, HAARLEM/

MAURITSHUIS, DEN HAAG

gebracht en toen bleek dat de prijs niet zo werd opgedreven als wij verwachtten. De veiling op 21 mei ging uiteindelijk best snel. Onze tussenpersoon wachtte tot het laatste moment om ons bod te plaatsen en toen bleef het daarna gewoon stil! Nou, we stonden allemaal te gillen, de ontlading was enorm.' De hamerprijs was 6,5 miljoen dollar (inclusief veilingkosten iets meer dan 7 miljoen euro). Gosselink: 'Het was een atypische veiling, wat zeker ook te maken heeft met de geopolitieke situatie. Normaliter zouden Amerikaanse musea of verzamelaars ook geïnteresseerd zijn, maar er was gewoon onzekerheid op de markt.'

Interactie

De schilderijtjes zijn echt gezamenlijk eigendom, niet - zoals Rembrandts Marten en Oopjen - ieder in het bezit van één museum. Gosselink: 'Wat ons betreft zijn het ondeelbare pendanten.' 'Die ook altijd bij elkaar zijn gebleven,' vult De Koekkoek aan. De unieke ruitvorm en het formaat van de schilderijen, maar ook de tegenovergestelde blikrichtingen, de plaatsing van de signatures en de richting van de schaduwen: alles wijst erop dat ze bij elkaar horen. De Koekkoek noemt de ogenschijnlijke interactie tussen de kinderen onderling: 'Het jongetje kijkt een beetje naar het meisje op. Je gaat er vanzelf van glimlachen. Ik denk dat ze daarom ook zo'n effect hebben op iedereen die ze ziet. Het klinkt heel sentimenteel, maar je krijgt er een heel warm gevoel van.'

Maar wie zijn deze kinderen? Zouden het broer en zus kunnen zijn? Gosselink: 'Gezien de manier waarop hij hen vastlegde, zo levendig en individueel, moet Frans Hals de kinderen heel goed hebben gekend. Ze vertonen echt individuele trekjes, vooral rondom de mond en ogen. Kijk eens naar het getuiste mondje van het meisje en hoe haar hand gedecideerd de maat aangeeft. Of hoe de jongen opgaat in de muziek. Zoiets kun je eigenlijk alleen maar zo schilderen als je iemand heel goed kent, omdat het van die trekjes zijn die alleen maar op een bepaald moment voorkomen.'

Het zouden dus Hals' eigen kinderen kunnen zijn, al valt dat niet te bewijzen. Frans Hals had veertien kinderen, van wie er elf de volwassen leeftijd bereikten. Kunstenaarsbiograaf Arnold Houbraken schreef begin 18de eeuw dat het gezin heel muzikaal was, veel zong en instrumenten bespeelde. Met zoveel kinderen in de

Foto: Sander van den Bosch

buurt is de kans groot dat ze ook model stonden voor zijn genrestukken en tronies. Toch zijn het geen expliciete portretten. Omdat de kinderen ieder iets dóén (zingen en vioolspelen) noemen we dit genrestukken, die Hals schilderde voor de vrije markt.

Gosselink: 'Er is een Leidse boedelbeschrijving uit 1644 naar boven gekomen, waarin gerept wordt van "twee viercante conterfeysels van de kinderen van Hals tot Haerlem gedaen door deselve". En dit zijn de enige vierkante stukken die we kennen. Het zou dan zijn dochter Sara kunnen zijn, een jaar of tien, elf oud.' De Koekkoek vertelt een anekdote over Sara: 'We weten dat zij twee keer ongehuwd zwanger werd en dat ze daardoor in het tuchthuis terecht kwam... Het jongetje van een jaar of negen, tien, zou Frans junior kunnen zijn. Die werd later zelf ook schilder.'

Martine Gosselink, directeur van het Mauritshuis (links), en Lidewij de Koekkoek, directeur van het Frans Hals Museum

Behoudsmedewerker Sacha de Vries installeert de schilderijen in de goudleerzaal van het Frans Hals Museum

Presentatie

De ongekunstelde, spontane houding van de kinderen is meesterlijk geschilderd. Dat zit hem natuurlijk in die beroemde losse toets van Hals, en zijn vermogen om actie in verf te ‘vangen’. Gosselink: ‘Alsof het een bewegend beeld is dat in één keer stil is gezet en nog een beetje nawiebelt.’ Het zijn intieme werken, op kleine schaal: ieder schilderijtje meet zo’n 20 × 20 centimeter. Hoe ga je die presenteren? ‘Je moet deze werkjes niet zomaar even aan de muur hangen,’ aldus De Koekkoek, ‘zeker niet direct naast Hals’ schuttersstukken. Het Frans Hals Museum heeft een speciale vitrine ontwikkeld voor de goudleerzaal. Dat is een intieme ruimte met andere Halsportretten.’ Het Mauritshuis heeft, als tweede *venue*, nog iets langer de tijd om de plannen vorm te geven. Gosselink: ‘Wij denken erover om een presentatie te maken rondom genreschilderkunst. Of we brengen alle kinderen van het Mauritshuis bij elkaar. Wij hebben immers ook Hals’ *Lachende jongen*, een echte “tronie”, die in 1968 overigens ook met behulp van de Vereniging Rembrandt is aangekocht.’

In beide musea blijven ze vooralsnog te zien in de huidige lijsten, al zijn die niet oorspronkelijk 17de-eeuws: het rode, gevlekte materiaal op de lijsten blijkt niet echt schildpad te zijn, maar een latere imitatie.

En zo zijn er meer zaken vastgelegd. Gosselink: ‘Je moet onderling wel alles goed regelen. We hebben immers een gedeelde zorgtaak. Er zijn dus afspraken over welk onderzoek we gaan doen en hoe om te gaan met eventuele restauraties of bruikleenaanvragen.’ De schilderijen zullen afwisselend in de twee musea te zien zijn. De Koekkoek: ‘Wij gaan in Haarlem op een gegeven moment verbouwen. Dat duurt nog een hele tijd, maar ik ga ervan uit dat de schilderijen dan in het Mauritshuis te zien zijn. Zo overleg je, net als in een echt co-ouderschap. Het grote verschil is dat het geen co-ouderschap is na een scheiding. Wij zijn heel gelukkig samen.’

Renate Meijer is freelance kunsthistoricus

Waar te zien?

De nieuwe aanwinsten zijn nog t/m 7 september te zien in het Frans Hals Museum in Haarlem.

Vanaf 15 september hangen ze in het Mauritshuis in Den Haag.